

Despre calitatea de proformă a numeralului din limba română

Anamaria-Bianca Teușdea Tonț*

On Roumanian Numeral as Pro-form

Abstract:

The present article's topic of study is the Romanian numeral, more precisely, the numeral's capacity to function as pro-form. The first part of the study aims to clarify several issues regarding the delimitation of this grammar class, due to the fact that in Romanian the morphological classification of numerals as „names of numbers” generated numerous controversies. The second part of the research is dedicated to the analysis of the Romanian numeral from the semantico-functional point of view. The conclusion that can be drawn is that the numerals, with a few exceptions, have features which give them the quality of pro-forms, especially pro-nouns.

Keywords: numeral, anaphoric element, grammatical substitution, pro-form, pro-noun

1. Numeralul în limba română. Precizări necesare

Delimitarea clasei morfologice a numeralului din limba română a condus de multe ori la numeroase contradicții¹ deoarece unii cercetători consideră numeralul o parte de vorbire de sine stătătoare, în timp ce alții sunt de părere că acesta trebuie încadrat la părțile de vorbire indicate de posibilele valori ale numeralului (adjectiv, substantiv, pronume sau adverb).

Luiza Seche (Seche, 1960: 63–70) arată că încadrarea „numelor de numere” reprezintă o veche problemă spinoasă pentru gramaticile românești. În lucrările din secolul al XIX-lea lingvista observă tendința predominantă de a identifica numeralul cu adjectivul, ca o specie a acestuia, în timp ce în secolul XX balanța înclină în favoarea numeralului. Din acest motiv, cercetătoarea analizează faptele de limbă cu scopul de a demonstra dacă menținerea numeralului printre părțile de vorbire este una îndreptățită. Observația lui Iorgu Iordan – „la origine, cuvintele aici în discuție au avut valoare adjectivală, adică s-au întrebuințat împreună cu substantivele nume ale obiectelor cu privire la

* PhD Candidate, Faculty of Letters, “Babeș-Bolyai” University of Cluj-Napoca, teusdea_bianca92@yahoo.com

¹ Pentru un studiu descriptiv și istoric al numeralului din limba română, vezi Găitănanu, 1993.

care... numeralele dădeau diverse indicații” (Iordan, 1956: 753) – și sublinierea că „numeralul este, de fapt, un adjectiv, care în loc să exprime însușiri propriu-zise (culoare, formă, dimensiune etc.), exprimă însușiri cantitative” (Iordan, 1956: 355) o conduc pe Luiza Seche spre următoarea concluzie: „numeralul nu există ca parte de vorbire independentă” (Seche, 1960: 70), deci cuvintele cu sens cantitativ trebuie repartizate la alte părți de vorbire.

De o cu totul altă părere este Elena Carabulea (Carabulea, 1960: 419), cercetătoarea afirmând că:

tocmai datorită faptului că numeralul are trăsături comune și cu adjectivul, și cu substantivul, și cu pronumele, dar și trăsături proprii care-l deosebesc de ele nu poate fi „repartizat” la toate aceste categorii, nici inclus într-una din ele, ci constituie o categorie aparte.

Lingvистa accentuează faptul că nu doar numeralul are și valoarea altei părți de vorbire. Prin urmare, chiar dacă „datorită întrebuintării sintactice, are valoare de adjectiv sau de pronume” (Carabulea, 1960: 420), „numeralul se susține ca parte de vorbire independentă prin trăsături semantice și morfologice proprii” (Carabulea, 1960: 418), opinie cu care suntem și noi de acord.

Majoritatea gramaticilor limbii române acceptă existența numeralului ca parte de vorbire distinctă, ceea ce justifică definiția construită în jurul constantei semantice, și anume „numeralul exprimă un număr, determinarea numerică a obiectelor sau ordinea obiectelor prin numărare” (GLR, 1966, vol. I: 181). Potrivit ultimei departajări stabilite de GLR, în cadrul clasei lexico-gramaticale a numeralului intră „doar cardinalele și ordinalele, care au în comun nu numai informația de natură numerică, ci și particularități morfosintactice similare cu pronumele-substitute” (GLR, 2010: 180), celelalte tipuri de numerale din gramatica tradițională (multiplicative, fracționare, distributive, colective și adverbiale) fiind repartizate, pe baza caracteristicilor lor formale și a comportamentului sintactic, în alte clase lexico-gramaticale.

În literatura de specialitate numeralul este caracterizat ca fiind utilizat cu două valori distincte – una adjectivală și alta substantivală (pronominală):

a. **valoarea adjectivală** se manifestă la numeralele care însoțesc un substantiv cu care se acordă (*doi copaci*). Acordul dintre numeralul cu valoare adjectivală și substantivul determinat este unul special; acest acord se limitează la caz și la gen deoarece la numeral informația de număr este exprimată lexical, nu prin forme flexionare. Gabriela Pană Dindelegan consideră că, în ceea ce privește numărul, între numeral și substantiv se realizează *un fel acord semantic* întrucât „numeralul este

cel care impune substantivului o limitare a formei la număr” (Pană Dindelegan, 2003: 76): *un/ o* cere singularul, iar numerele începând cu *doi/ două* cer pluralul.

b. **valoarea substantivală** este specifică numeralelor care nu determină un substantiv. Spre deosebire de gramaticile vechi, gramaticile recente desprind din valoarea substantivală a numeralului o nouă valoare – *de substituit* sau *pronominală*.

2. Numeralul ca proformă

Otto Jespersen este de părere că „ar fi mai just să se vadă (în numeral) o subclasă a pronomelor cu care are numeroase puncte comune” (Jespersen, 1971: 189). Această direcție de interpretare va fi adaptată de Dumitru Irimia, care consideră numerele drept **pronume**:

- „pronumele de **cuantificare** caracterizează cantitativ obiectul pe care îl substituie: „Din cinci studenți, *doi* au luat examenul, *trei* l-au amânat.“ [*doi* ← doi (studenți) ← ‘studenți’ + ‘doi’; *trei* ← trei (studenți) ← ‘studenți’ + ‘trei’]” (Irimia, 1987: 153)².

- „pronumele **ordinal** caracterizează obiectele pe care le substituie din punctul de vedere al poziției, ordinii în care se înscriu unul față de altul, pe coordonatele spațială și temporală ale lumii extralingvistice: „A *doua* este a lui Tudor.“ [*A doua* ← mașina (barca, harta, pușca etc.) a doua ← ‘mașină’ (barcă etc.) + ‘poziția 2’]” (Irimia, 1987: 161–162).

Irimia argumentează înscrierea numeralului în clasa pronumelui prin următoarele trăsături ale acestuia (Irimia, 1987: 188–189):

a. **natura de substituit**: aceste forme substituie și concomitent caracterizează cantitativ obiectul pe care îl substituie (pronumele de cuantificare), respectiv caracterizează obiectele pe care le substituie din punctul de vedere al poziției, al ordinii în care se înscriu unul față de altul (pronumele ordinal);

b. **variabilitatea conținutului semantic concret în funcție de comunicare**: din punct de vedere semantic, și aceste pronume se caracterizează prin două straturi: un sens abstract, constant (*doi*’, respectiv ‘*poziția 2*’) și un sens concret, variabil în funcție de comunicare (‘*studenți*’, respectiv ‘*mașină*’);

² Autorul atrage atenția pe drept că termenii aparținând categoriei numeralului cardinal nu funcționează doar ca pronume de cuantificare: „Ei pot exprima numai *numărul*, mai exact numărul abstract, considerat în sine, nu substituind și indicând (sau numai indicând) obiectele supuse pluralizării concrete; într-un enunț ca „*Doi* ori *doi* fac *patru*”, termenii *doi* și *patru* nu înlocuiesc substantive ci exprimă numere abstracte” (Irimia, 1987: 189). Din punctul nostru de vedere, această calitate specifică unora dintre numerele este argumentul în favoarea acceptării existenței unei subclase de cuvinte care să substituie numeralul (pronomeralele). Vezi Vulișici Alexandrescu, 2015: 672–673.

c. **caracterul anaforic**: la fel ca majoritatea pronumelor, și acestea intră în mod frecvent în conștiință anaforică cu un substantiv.

Comparând numeroasele trăsături comune numeralului și pronumelui, Gabriela Pană Dindelegan susține că uzuala valoare substantivală a numeralului reprezintă, în realitate, o **valoare pronominală**. Lingvистa subliniază că demonstrația sa nu vizează nici planul sintactic, căci „contextele substantivului și ale pronumelui și, respectiv, funcțiile lor sintactice sunt comune”, nici planul flexionar, căci „flexiunea celor mai multe este, în multe privințe, diferită de cea pronominală, dar, în aceeași măsură, diferită și de cea substantivală”, ci se întemeiază pe „trăsătura comună a numeralelor și a pronumelor de a funcționa ca *substitute* (sau, altfel spus, ca *pro-forme*)” (Dindelegan, 2003: 77). Astfel, numeralele cu valoare pronominală sunt proforme, la fel ca pronumele, trăsătura comună a acestor clase lexico-gramaticale fiind lipsa referinței proprii. Cercetătoarea afirmă că:

numeralul, asemenea pronumelui, este lipsit de referință proprie, preluând referința, ca toate substitutele, prin raportare la un nominal referențial (la substantivul substituit care îi împrumută valoarea lexicală). Ca și pronumele, numeralele funcționează **anaforic** sau **cataforic**, legându-se de un substantiv exprimat în contextul lingvistic, substantiv care îi împrumută referința și informația de gen și care poate preceda numeralul (funcționare *anaforică*; vezi *M-am întâlnit cu prietenii*, *Doi*, *au reușit la examen*. *Al doilea*, *a reușit la examen*.) sau poate urma numeralului (funcționare *cataforică*; vezi *Doi*, *dintre prietenii noștri au reușit la examen*)” (Pană Dindelegan, 2003: 77).

Ca substitut, numeralul se acordă cu antedecedentul său, adică acesta „trebuie să preia întreaga informație, atât lexicală, cât și gramaticală a substituitului” (Gruică, 1981: 18). Transferul informației lexicale este asigurat de context, unde „se încarcă cu întregul conținut al cuvintelor pe care le înlocuiesc” (Gruică, 1981: 36). „Preluând informația lexicală a substantivului cu care se leagă [...] și adăugând propria informație” (Pană Dindelegan, 2003: 77–78), numeralul se comportă ca alte proforme. De exemplu, în enunțul *M-am întâlnit cu colegii*, *Ei/Aceștia/Aceiași/Toți/Câțiva/Doi ... nu m-au văzut de mult.*,

- **doi** = *colegi* + informația numerică;
- **câțiva** = *colegi* + informația cantitativă nedefinită partitivă,
- **toți** = *colegi* + informația cantitativă nedefinită totalizantă;
- **aceiași** = *colegi* + informația demonstrativă (identitatea);
- **aceștia** = *colegi* + informația demonstrativă (aproprierea);
- **ei** = *colegi*, deci substitutul este „pur” (semnificația lui contextuală este echivalentă cu a sursei referențiale).

Conform *DȘL* (*DȘL*, 1997: s.v. *acord*), acordul (paradigmatic) constă în repetarea de către numeral a informației de gen purtate de antecedent. Gabriela Pană Dindelegan notează că informația de gen este

preluată numai „dacă numeralul substituit cunoaște distincții de gen” (Pană Dindelegan, 2003: 78), opinie pe care nu o împărtășim. Din punctul nostru de vedere, și numerele considerate cu caracter neflexibil pot actualiza genul, dovada constituind-o situațiile în care numeralul este determinat de un adjectiv variabil, cu care se acordă sintagmatic:

*Am cumpărat **ghiocei**. **Doi** nu arată bine.*

*Am cumpărat **cărți**. **Două** îmi plac mult.*

*Am cumpărat **ghiocei**. **Trei** sunt ofiliți.*

*Am cumpărat **cărți**. **Trei** au fost scumpe.*

Cu alte cuvinte, numeralul-substituit preia întotdeauna informația de gen de la antecedent, chiar dacă aceasta nu se actualizează, întrucât dacă între numeral și substantivul înlocuit nu s-ar manifesta acordul (paradigmatic), acordul (sintagmatic) dintre adjectiv și numeral nu s-ar putea realiza³.

Un alt argument adus de Gabriela Pană Dindelegan pentru a demonstra că numeralul este lipsit, ca și pronumele, de referent propriu îl reprezintă capacitatea numeralului de a intra în componența ghicitorilor: *Două merg./ Două stau./ Două dușmănie-și au*. Lipsa unei surse referențiale conduce la „nedeterminarea semantică”. Numeralul poartă o informație semantică insuficientă pentru specificarea neechivocă a referențelor, dovadă stând soluțiile multiple ale ghicitorii: *apa și focul, cerul și pământul, soarele și luna, ziua și noaptea* etc. Autoarea subliniază în cele din urmă că valoarea pronominală a numeralelor nu reprezintă o *conversiune totală*⁴ în clasa pronumelui, ci este dovada faptului că acestea „fac parte din clasa generală a *substitutelor* (sau a *pro-formelor*)” (Pană Dindelegan, 2003: 79).

Și tratatele de gramatică înregistrează că „numeralele seamănă cu pronumele-substituit” (GBLR, 2010: 182) deoarece „își completează semnificația proprie, preluând, prin raportare la substantivul substituit, și referința acestuia” (GALR, 2005, vol. I: 291). Astfel, „numeralul funcționează anaforic sau cataforic, legându-se de un substantiv exprimat în contextul lingvistic, substantiv care îi împrumută referința (și informația de gen)” (GALR, 2005, vol. I: 291).

³ G. Gruică precizează că acordul sintagmatic e precedat de un acord de aspect paradigmatic (Gruică, 1981: 18).

⁴ Că nu putem vorbi de o conversiune a numeralului în pronume reiese și din afirmația lui Gh. Constantinescu-Dobridor: „comportamentul adjectival [...], comportamentul substantival [...] și comportamentul adverbial [...] nu trebuie confundate cu valoarea morfologică de adjectiv, de substantiv sau de adverb, nu trebuie să ne conducă la ideea că numerele au trecut deja, prin schimbarea valorii gramaticale, într-o altă clasă lexicogramaticală” (Constantinescu-Dobridor, 1998: 172). Opinia este împărtășită și de G.G. Neamțu care susține că numeralul „nu e mai puțin numeral în ipostaza adjectivală” (Neamțu, 2014: 385).

Chiar dacă majoritatea gramaticienilor români acceptă că numeralul funcționează și ca substitut, unii dintre aceștia nu recunosc în numeralul-substitut o proformă. Acest lucru se datorează, pe de o parte, interpretării semantice a termenilor *substitut* și *proformă*, o problemă spinoasă în lingvistica românească; dacă în viziunea Gabrielei Pană Dindelegan numeralul cu valoare pronominală aparține clasei substitutelor sau a proformelor, Maria Vulișici Alexandrescu este de părere că noțiunea de proformă nu este echivalentă cu cea de substitut, lingvista afirmând: „numeralul funcționează ca substitut, dar nu este pro-formă, întrucât are sens lexical, este plin semantic, exprimând o cuantificare numerică precisă, fapt care a determinat constituirea lui într-o clasă lexico-gramaticală distinctă” (Vulișici Alexandrescu, 2015: 665). Făcând referire la teoria lui Eugen Coșeriu, Maria Vulișici Alexandrescu subliniază că, spre deosebire de substitute, „proformele sunt cuvinte categorematice, având sens categorial de: substantiv, adjectiv, adverb etc., dar nu sunt cuvinte lexematice, nu au sens lexical” (Vulișici Alexandrescu, 2015: 666). Lingvista trasează astfel și diferența dintre substitute și proforme, în opinia acesteia substitutele fiind cuvinte lexematice, iar proformele cuvinte categorematice. Prin urmare, acceptarea sau respingerea calității de proformă a numeralului ține și de repartizarea acestuia la cuvintele lexematice sau, dimpotrivă, la cele categorematice, or acest subiect este unul destul de controversat.

Eugen Coșeriu trece numeralul alături de pronume și de câteva adverbe deictice în rândul categoremelor chiar dacă susține că „*numeralele* sunt lexeme care au conținut lexical de sine stătător (exprimă cantitatea)” (Coșeriu *apud* Nica, 2011: 294). Deci, potrivit lingvistului, numeralul ar aparține clasei proformelor.

În legătură cu încadrarea numeralului în rândul cuvintelor categorematice de către Eugen Coșeriu, G.G. Neamțu (Neamțu, 2014: 24) face câteva observații bazate pe analogii între numeral și adjectiv (a), respectiv între pronume și adjectiv pronominal (b):

(a) Adjectivul propriu-zis și numeralul exprimă înușiri, primul – calitative, cel din urmă – cantitativ-numerice, de aceea „cel puțin pentru numeralele cu așa-numita întrebuițare „adjectivală”, ar fi destul de greu să le considerăm cuvinte (exclusiv) categorematice, iar adjectivele – lexematice”.

(b) Privitor la numeralele cu întrebuițare „pronominală”, adică substitute, considerarea lor drept cuvinte categorematice, asemenea pronomelor, „ar institui în interiorul aceleași clase de cuvinte (= a numeralelor) o antinomie mai puțin firească: *lexematic* (întrebuițare adjectivală) vs. *categorematic* (întrebuițare pronominală)”.

Astfel, cercetătorul pledează pentru păstrarea înțeleșului de tip lexical al numeralului-substitut. G.G. Neamțu este de părere că tipul de înțeleș al cuvintelor nu se schimbă, drept dovadă situația pronomelor

care, deși își pierd trăsătura de clasă a pronumelor (adică acea de substitute), când se transformă în adjective pronominale nu trec în categoria cuvintelor lexematice, a adjectivelor propriu-zise. Deci, numeralele ar trebui să fie exclusiv lexematice. Interpretarea este acceptată și de către Dumitru Nica (Nica, 1988: 60): „spre deosebire de Coseriu, aici (printre părțile de vorbire reprezentate de cuvinte lexematice, n.n.) vom încadra și numeralul, întrucât acesta este reprezentat de cuvinte care au înțeles lexical”.

Din punctul nostru de vedere, din moment ce, potrivit lui (b), adjectivele pronominale rămân cuvinte categorematicе, la fel ca pronumele, netrecând în cea a cuvintelor lexematice (adjectivele propriu-zise), și numeralele cu valoare adjectivală pot fi considerate categorematicе, fără a trece la cuvintele lexematice (adjectivele propriu-zise). Altfel spus, dacă adjectivele pronominale sunt considerate cuvinte categorematicе, diferite de adjectivele propriu-zise, care sunt lexematice, considerăm că și numeralele întrebuițate adjectival pot fi categorematicе, în opoziție cu adjectivele propriu-zise (lexeme). În plus, chiar dacă am accepta că numeralele cu întrebuițare adjectivală sunt lexematice, iar cele cu întrebuițare pronominală sunt categorematicе, considerăm că această antinomie din interiorul clasei numeralului nu este unică în gramatica limbii române. De exemplu, clasa adverbului conține atât cuvinte pline, lexematice, cât și cuvinte cu conținut semantic virtual, substitute.

G.G. Neamțu notează, pe de o parte, că „sunt cuvinte categorematicе toate tipurile de substitute” (Neamțu, 2014: 24), iar pe de altă parte afirmă că „faptul că numeralul *exprimă numărul* sau *ordinea* (obiectelor) nu vine în contradicție cu calitatea de substituit, asemănându-se, la acest nivel, cu pronumele, care substituie și mai exprimă *ceva*” (Neamțu, 2014: 117). Deci, când numeralul are calitatea de substituit este categorematic, la fel ca pronumele (și nu numai). Cu alte cuvinte, numeralele-substituit, asemenea pronumelui și adverbelor-substituit, „în afara informației semantice primite de la substituit – au și o informație semantică proprie” (Dimitriu, 1999, vol. I: 224–225), adică acestea substituie și mai exprimă *ceva*.

În concluzie, informația semantică proprie a numeralelor-substituit este insuficientă (la fel ca în cazul pronumelor și al adverbelor-substituit) pentru a specifica referenții. Din acest motiv, când sunt substitute, numeralele „își completează semnificația proprie, preluând, prin raportare la substantivul substituit, și referința acestuia” (GALR, 2005, vol. I: 291), ceea ce înseamnă că „numeralele reprezintă proforme atunci

când trimit la nume identificabile în context, comportându-se ca niște *pronume veritabile*” (Purdea, 2010: 9)⁵.

Se adevărește că așa-numita valoare pronominală a numeralelor se traduce prin capacitatea acestora de a fi proforme, adică cuvinte care își procură referința de la un substantiv exprimat în enunț, apărând în contexte specifice acestuia. Întrucât numeralul cu valoare pronominală stabilește o legătură referențială cu un substantiv, susținem că numeralul cu valoare pronominală sunt prosubstantive.

În calitate de prosubstantive, numeralul trebuie să fie caracterizate de cele trei trăsături pe care le consemnează Dumitru Irimia, adică natura de substitut, variabilitatea conținutului semantic concret în funcție de comunicare și caracterul anaforic (vezi Pană Dindelegan, Dragomirescu, Nedelcu, 2010: 207).

Așadar, numeralul este prosubstantiv în contexte de tipul:

1. a. Am cumpărat **bluze**_i; pentru Sofia, dar **bluzele**_i nu îi sunt bune.

N₁, subiect

b. Am cumpărat **bluze**_i; pentru Sofia, dar **două**_i nu îi sunt bune.

[bluză] + feminin

În acest exemplu, antecedentul este substantivul feminin *bluze*, substituitul este substantivul *bluzele* (N, subiect), iar proforma este numeralul *două*. Acest numeral este un prosubstantiv întrucât cumulează propria informație – [cantitatea 2] – cu cea a antecedentului, deci *două* ← *două* (*bluze*) ← [bluză] + [cantitatea 2].

2. a. **Fetelor**_i le-am luat mere. O **fată**_i le-a primit, iar cealaltă **fată**_i nu.

N₁, subiect

b. **Fetelor**_i le-am luat mere. **Prima**_i le-a primit, iar **a doua**_i nu.

[fată] + feminin

Procesul de prosubstantivizare se descrie la fel ca în exemplul (1), deci antecedentul este substantivul feminin *fetelor*, substituitul este substantivul *fată* (N, subiect), iar proforme sunt numeralul *prima* și *a doua*. Prosusubstantivele cumulează propria informație – [poziția 1], respectiv [poziția 2] – cu cea a antecedentului, deci *prima* ← *prima* (*fată*) ← [fată] + [poziția 1], respectiv *a doua* ← *a doua* (*fată*) ← [fată] + [poziția 2].

⁵ Gabriela Pană Dindelegan subliniază foarte bine că „...valoarea pronominală” nu înseamnă pronume propriu-zis, existând diferențe flexionare sensibile între pronume și numeralul cu valoare pronominală” (Dindelegan, 2003: 83).

REFERINȚE:

- ***, *Gramatica de bază a limbii române [GBLR]*, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2010.
- ***, *Gramatica limbii române [GALR]*, vol. I: *Cuvântul*, vol. al II-lea: *Enunțul*, București, Editura Academiei Române, 2005.
- *** *Gramatica limbii române [GLR]*, ediția a II-a revăzută și adăugită, tiraj nou, 2 vol., București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1966. Bidu-Vrânceanu, Angela; Călărășu, Cristina; Ionescu Ruxândoiu, Liliana; Mancaș, Mihaela; Pană Dindelegan, Gabriela, *Dicționar general de științe. Științe ale limbii [DȘL]*, București, Editura Științifică, 1997.
- Carabulea, Elena, *Despre categoria numeralului*, în „Studii și cercetări lingvistice”, nr. 3, 1960 (XI), p. 417–421.
- Constantinescu-Dobridor, Gh., *Sintaxa limbii române*, ediția a II-a revăzută, București, Editura Științifică, 1998.
- Dimitriu, Corneliu, *Tratat de gramatică a limbii române*, vol. I: *Morfologia*, vol. al II-lea: *Sintaxa*, Iași, Institutul European, 1999.
- Găitânanu, Ștefan, *Numeralul în limba română. Studiu descriptiv și istoric*, Pitești, Editura Calende, 1993.
- Gruică, G., *Acordul în limba română*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981.
- Iordan, Iorgu, *Limba română contemporană*, București, Editura Ministerului Învățământului, 1956.
- Irimia, Dumitru, *Structura gramaticală a limbii române. Numele și pronumele. Adverbul*, Iași, Editura Junimea, 1987.
- Jespersen, Otto, *La philosophie de la grammaire*, Paris, 1971.
- Neamțu, G.G., *Studii și articole gramaticale*, Cluj-Napoca, Editura Napoca Nova, 2014.
- Nica, Dumitru, *Teoria părților de vorbire la Eugenio Coșeriu*, în „Anuar de lingvistică și istorie literară”, 2011, tom LI, p. 291–296.
- Nica, Dumitru, *Teoria părților de vorbire. Cu aplicații la adverb*, Iași, Editura Junimea, 1988.
- Pană Dindelegan, Gabriela, *Elemente de gramatică. Dificultăți, controverse, noi interpretări*, București, Editura Humanitas Educațional, 2003.
- Pană Dindelegan, Gabriela; Dragomirescu, Adina; Nedelcu, Isabela, *Morfosintaxa limbii române. Sinteze și exerciții*, București, Editura Universității din București, 2010.
- Purdea, Andreea, *Conceptul de pro în morfologia limbii române*, Zalău, f.e., 2010.
- Seche, Luiza, *În jurul categoriei numeralului*, în „Limba română”, nr. 3, 1960 (IX), p. 63–70.
- Vulișici Alexandrescu, Maria, *Considerații pe marginea proformelor*, în Ionuț Pomian (coordonator), *Înspre și dinspre Cluj. Contribuții lingvistice*, Cluj-Napoca, Editura Scriptor, Editura Argonaut, 2015, p. 665–677.